

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٤٢٩١١

کتابخانه مرکزی دانشگاه امام صادق (ع)

شماره ثبت ۱۹۵
شماره ۴



دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

دانشکده الهیات، معارف اسلامی و ارشاد

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
تعمیرات

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد الهیات (گرایش قرآن و حدیث)

۲ / ۱۰ / ۱۳۸۱

عالم برزخ از دیدگاه قرآن و سنت

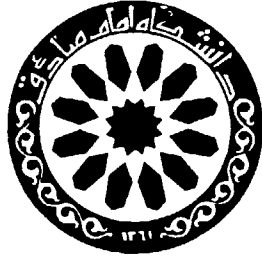
علی ملک زاده

۴۲۹۸۸

استاد راهما:

حجة الاسلام والمسلمین دکتر سید محمد باقر حجتی

تأبستان ۱۳۷۱



دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

دانشکده الهیات ، معارف اسلامی و ارشاد

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد الهیات (گرایش قرآن و حدیث)

عالم برزخ از دیدگاه قرآن و سنت

علی ملک زاده

استاد راهنما:

حجة الاسلام والمسلمین دکتر سید محمد باقر حجتی

اساتید مشاور:

حجة الاسلام والمسلمین سید حسین مصطفوی

حجة الاسلام والمسلمین عبدالله نورانی

تابستان ۱۳۷۱

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه برداری،
ترجمه، اقتباس و... از این پایان نامه کارشناسی ارشد
برای دانشگاه امام صادق (ع) محفوظ است. نقل
مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.



جلسه رسیدگی به پایان نامه دوره کارشناسی ارشد رشته الهیات و معارف اسلامی و ارشاد

آقای... مجلسی... (شماره ۱۷۱۱۱۱۶۲۳)

تحت عنوان "... و ...". در تاریخ ۱۳۸۶/۰۴/۱۵...

با حضور اعضاء کنندگان زیر تشکیل گردید.

در آغاز داد و طلب، شرح مختصری پیرامون تحقیق انجام شده و روش کار خود بیان کرد و سپس پرسش‌های از طرف هیات رسیدگی، در حوال و حوش موضوع پایان نامه، کیفیت و روش تحقیق مطرح و پاسخ‌های داد و طلب استماع و ارزیابی گردید. در پایان در اطراف چگونگی دفاع و طلب و ارزیابی تحقیق انجام شده، شوربه عمل آمد و پس از تبادل نظر، تصمیم‌های رسیدگی به شرح زیر اعلام شد:

۱- پایان نامه با نمره... به تصویب رسید.

۲- پایان نامه ناقص تشخیص داده شد و مقرر گردید داد و طلب موارد نقص را به شرح ذیل این صورت جلسه تکمیل و در جلسه مجددی که برای رسیدگی تشکیل خواهد شد ارائه دهد.

۳- پایان نامه با نمره... به تصویب رسید مشروط بر این که قبل از ابلاغ مراتب قبولی به دانشکده، مواردی به شرح ذیل این صورت جلسه با نظر آقای... از

اعضای هیات رسیدگی مورد تجدید نظر قرار گیرد و ضرورتی برای دفاع مجدد نیست.

استاد راهنما: جناب آقای... امضاء

عضو هیات رسیدگی: جناب آقای... امضاء

عضو هیات رسیدگی: جناب آقای... امضاء

نماینده کمیته بررسی پایان نامه‌های دانشکده... امضاء

توضیحات تکمیلی:

چکیده:

اعتقاد به عالم برزخ یکی از مسائل قطعی دین مبین اسلام است که در قرآن کریم و احادیث مطهره به صراحت پیرامون آن سخن به میان آمده است. این اعتقاد با بقای روح پس از مرگ در دنیا استوار می باشد، که این اعتقاد در ادیان الهی و غیر الهی نیز بعنوان یک اصل مهم شمرده می شود، بطوریکه دینی یافت نمی شود مگر اینکه برای انسان بقاء و حیات طولانی تر از عمر این جهان قائل است و پیروان خود را به آنسوی دنیا دعوت می نماید و نسبت به حساب و کتاب آن انذار می دهد. شاید معدود انسانی را بتوان یافت که مرگ را پایان زندگی بدانند و از درون به آن راضی باشد چنانچه در مکاتب غیر الهی نیز حیات دنیوی را مدت کوتاهی از زندگی جاویدان بشر مطرح می کنند.

در این رساله با نگاه درون دینی به عالم برزخ در اسلام و بصورت یک بحث مستقل توجه شده است و در پی آن بوده ایم تا با کمک آیات و روایات فراوان در این موضوع جوانب مختلف حیات انسان را پس از مرگ تا قیامت کبری توضیح داده و آنها را با مباحث علمی جدید در علم روح شناسی مقایسه نماییم. در طول بحث سعی شده است از برداشتهای فلسفی و تفسیرهای عرفانی فلاسفه و عرفای اسلامی پرهیز شود و صرفاً به خود آیات و روایات توجه گردد تا چهره ای روشن از این عالم در اسلام به تصویر درآید. تقریباً تمام مسائلی که بنحوی مربوط به برزخ می شود و در روایات به آن اشاره شده است در این نوشتار جمع شده است.

در آخرین فصل هم اعتقاد به حیات بعد از مرگ را در چهار دین بزرگ یعنی آئین یهود، مسیح، زرتشت، و بودایی

گرفتیم تا مقایسه ای باشد بین آنچه در اسلام آمده و آنها بیان کرده اند.

کلید واژه:

برزخ، روح، قبر، عذاب و ثواب، بهشت و جهنم، اسپری تبسم

«خلاصه الأَطْرُوحه»

الاعتقاد بعالم البرزخ من المسائل المضبوطة في دين الإسلام المبين وتوجد الآيات الكريمة من القرآن العظيم و الاحاديث الكثيره المظهره حول هذا الموضوع و بينى هذا ببقاء الروح في الدنيا بعد الموت و تعد هذه العقيدة اصلاً هاماً في الاديان الإلهيه و غير الإلهيه بحيث لا يوجد دين إلا ان يعتقد للإنسان حياه اطول من الحياه في هذه الدنيا و يدعوشيعته الى ماوراء العالم وينذرهم بسبب اعمالهم في العالم .

ربما لا يوجد انسان يعتقد ان الموت نهايه الحياه ويرضى في نفسه بهذا الاعتقاد بحيث تبين المكاتب غير الإلهيه ان حياه الانسان في هذا العالم مده قليله من حياه الانسان الخالده .

نظرنا في هذه الاطروحه الى عالم البرزخ نظراً دينياً باطنياً بحثنا عنه بحثاً منفرداً و حاولنا ان نوضح في هذا الموضوع جوانب حياه الانسان المختلفه بعد الموت حتى . القيامه الكبرى بمساعده آيات القرآن الكريم و الاحاديث الشريفه نقابسهامع المباحث العلميه الجديده وفي كل البحث حاولنا ان لانتجا الى الآراء الفلسفيه و التفاسير العرفانيه من الفلاسفه و العرفاء لاسلامين بل ونتوجه الى الآيات و الروايات بنفسها حتى بصور لنا تصوير ابارزاً من هذا العالم في الاسلام . وجمعنا في هذه الاطروحه على الأقل كل المسائل التي لها علاقه الى عالم البرزخ ولما اشاره في الروايات و بحثنا في الفصل الأخير من كتابنا حول الاعتقاد الى الحياه بعد الموت في اربعة اديان وهم .

(اليهوديه و النصرانيه و المجوسيه و البودايه) اليهود و النصارى و المجوس و البوداء ، لتكون مقايسه بين ما في الاسلام و ما قالها اصحاب الاديان الاربعه .

مفتاح اللغات :

البرزخ ، الروح ، القبر ، العذاب ، الثواب ، الجنه و جهنم ، إسفرى تيسم .

۱	پیشگفتار
۵	مقدمه
۶	بخش اول : سابقه تحقیقات پیرامون این بحث و شیوه آنها
۱۰	بخش دوم : ضرورت پرداختن به بحثهای اعتقادی
۱۴	بخش سوم : وجوب عقیده به عالم برزخ در بین مسلمانان

فصل اول

پیرامون حقیقت انسان

۱۹	بخش اول : بیان آراء دانشمندان مادی و الهی پیرامون حقیقت انسان ..
۲۶	بخش دوم : بررسی علمی وجود روح
۳۶	بخش سوم و چهارم : بیان وجود روح در قرآن و سنت

فصل دوم

تحقیق پیرامون مسائل مربوط به قبر در قرآن و احادیث

۴۲	بخش اول : بررسی معنا و مفهوم قبر در احادیث مطهره
۵۵	بخش دوم : شناخت فشار قبر و علل بوجود آمدن آن
۵۸	- احادیثی که بوجود فشار قبر خبر داده اند
۵۹	- افرادی که فشار قبر ندارند

- ۶۱ - علل بوجود آمد فشار قبر
- ۶۳ - زمان فشار قبر
- ۶۴ - بخش سوم : اخباری که پیرامون سؤال پاسخ در قبر رسیده است ..
- ۷۰ - علت سؤال و جواب در قبر
- ۷۲ - در قبر از چه افرادی سؤال می شود
- ۷۶ - در قبر از چه مسائلی سؤال می شود
- بخش چهارم : تحلیل روایاتی که از شنیده شدن صدای میت خبر می دهد ۷۹
- ۸۳ - بخش پنجم : تجسم اعمال در قبر
- ۹۲ - بیان و جود عذاب و ثواب در قبر
- ۹۴ - تأثیر عذابیهای قبر برای انسان
- ۹۵ - علت عذاب قبر
- ۹۶ - عواملی که عذاب قبر را کاهش می دهد
- بخش ششم : میزان تعلق روح به جسم پس از مرگ و نتایج آن ۹۷

فصل سوم

تحقیق پیرامون چگونگی حیات انسان پس از مرگ در بیان قرآن و احادیث

- بخش اول : بیان نظرات دانشمندان اسلامی پیرامون عالم برزخ ۱۰۴
- بخش دوم : اثبات وجود حیات برزخی از قرآن و احادیث ۱۰۸
- بخش سوم : شناخت کلی از عالم برزخ در بیان قرآن و احادیث ۱۲۷
- بخش چهارم : آنچه که پس از مرگ در حیات برزخی انسان مؤثر است ۱۳۳
- بخش پنجم : تحقیق پیرامون بهشت و دوزخ برزخی در قرآن و احادیث ۱۳۹

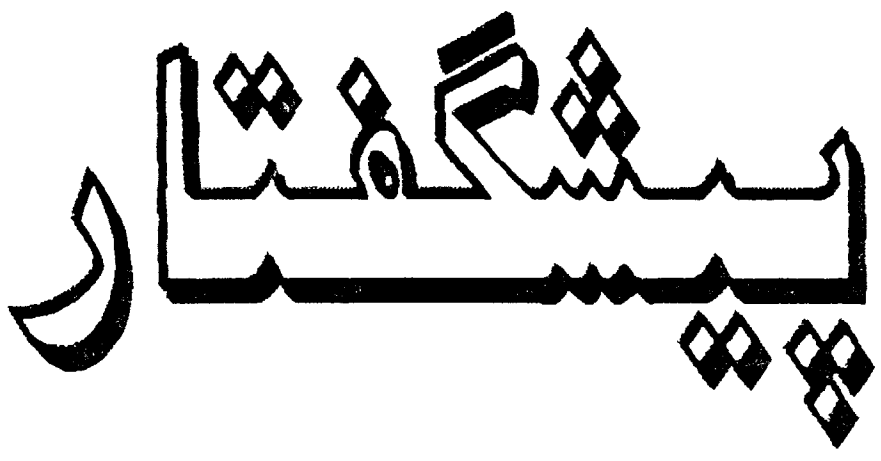
- بخش ششم : تعلق گرفتن روح انسان به جسم مثالی در عالم برزخ ۱۵۲
- بخش هفتم : بررسی روابط انسانها در عالم برزخ و چگونگی ارتباط آنها با اهل دنیا ۱۶۳
- ارتباط اهل دنیا با برزخیان و ارتباط ارواح با اهل دنیا ۱۶۶
- بخش هشتم : تکامل نفوس ناقصه در عالم برزخ ۱۷۶
- بخش نهم : تجسم ملکات نفسانی در عالم برزخ ۱۸۱
- بخش دهم : شفاعت در عالم برزخ ۱۸۶

فصل چهارم

تحقیق پیرامون اعتقاد به حیات پس از مرگ در ادیان دیگر

- مقدمه ۱۹۱
- بخش اول : کیفیت اعتقاد به حیات پس از مرگ در آئین یهود ... ۱۹۳
- بخش دوم : کیفیت اعتقاد به حیات پس از مرگ در آئین مسیح .. ۲۰۳
- بخش سوم : کیفیت اعتقاد به حیات پس از مرگ در آئین زرتشت ۲۱۵
- بخش چهارم : کیفیت اعتقاد به حیات پس از مرگ در آئین بودا ۲۲۵
- منابع عربی ۲۲۵
- منابع فارسی ۲۲۸

روز از اطلاعات است و در آن هم ایران
تعمیر می‌آورد



موضوع برزخ و حیات پس از مرگ در کتب زیادی مورد بحث و تحلیل قرار گرفته است ولی در اکثر آنها این بحث در سایه موضوع قیامت و رستاخیز مطرح شده است و بعنوان یک بحث مستقل کمتر مورد توجه قرار گرفته است .

در این پایان نامه از ابتدا تا انتها سعی بر آن بوده است که این موضوع بطور مستقل جدای از مباحث دنیا و قیامت بررسی گردد و این جریان بعنوان عالمی غیر از دنیا و آخرت معرفی گردد . عالمی با ویژگیها و خصوصیات خود که یکی از مراحل سیر حیات انسان است .

اما این بررسی را ما از طریق آیات قرآن و احادیث دنبال نمودیم زیرا که تنها منبع قابل اعتماد در راه رسیدن به این هدف می باشند .

همانطور که روشن است ورود در این مباحث از طریق عقل یا متد فلسفی جایز نمی باشد . زیرا که دامنه فعالیت عقل کلیات می باشد و او را در جزئیات راهی نیست . و ابزار شناخت جزئیات در این دنیا همان راه علوم تجربی یعنی فرضیه و آزمایش می باشد که استفاده از این راه نیز در مورد حیات پس از مرگ سالبه به انتفاء موضوع است یعنی اینکه آن جهان از حیطه حواس و آزمایشات ما خارج است .

اما راه دل و تکیه بر یافته های قلبی و شهود آن عالم از طریق سیر انفسی اگر چه می تواند یک تجربه شخصی باشد ولی حجت بر دیگران نخواهد بود و در ضمن صحت آن مشهود و درستی الفاظی که آن حالت را بیان کند محل تأمل می باشد و نیاز به یک حجت خارجی قابل اعتماد و با تکیه شرعی و عقلی که درستی آن مشاهدات را تأکید کند ضروری بنظر میرسد .

پس تنها راه قابل اعتماد و راهگشای صحیح در هدایت انسان بسوی ادامه حیاتش و معرفی جهان برزخی به او قرآن و احادیث معتبر می باشند لذا ما نیز از این طریق به بررسی این جهان پرداختیم و در تحقیق خود این نکات را توجه نمودیم .

اول اینکه در تمامی مباحث از قرآن و آیات الهی آن مدد جستیم تا پشتوانه محکم و غیر قابل تردیدی در مباحث ما باشد و به دنبال آن از روایات و احادیث رسیده سود بردیم. مگر مباحثی که در قرآن کریم بطور صریح یا غیر صریح به آن اشاره نرفته بود که در این موارد منحصرأ از احادیث قابل اعتماد استفاده نمودیم و در مباحثی که احادیث آن اندک بوده اصل بحث را عنوان نموده و هدم وجود احادیث مؤید را گوشزد کرده ایم.

دوم اینکه در تمامی مباحث مربوط به قبر و عالم برزخ آنها را از نظر عدم مغایرت آنان با عقل و علوم مورد توجه قرار داده ایم تا روشن گردد که لازمه اعتقاد به آنها رد عقل یا علوم بشری نیست و اینکه این امور تخیلی و وهمی نیستند.

سوم اینکه در این مباحث از ابتدا تا انتها برای اولین بار مطالبی را که تحقیقات علوم جدید روحی یعنی علم اسپری تیسیم در مورد جهان بعد از مرگ بیان نموده است در ذیل هر عنوان به طور مستقل آورده ایم تا میزان مطابقت آنان با احادیث و آیات روشن گردد.

چهارم اینکه در این پایان نامه سعی نمودیم تا علم اسپری تیسیم را که از علوم تازه بشری می باشد را معرفی نموده و شیوه کار آنها را بیان نماییم.

پنجم اینکه در بیان مطالب مربوط به عالم برزخ بدون پیش نظری و جهت گیری قبلی چه فلسفی و یا عرفانی به آیات و احادیث توجه نمودیم و آنچه که از خود این مصادر بدست می آید را نوشته ایم و در این راه سعی نمودیم تا ارتباط مباحث و پیوستگی مطالب حفظ گردد و جهان بعد از مرگ بطور روشن در پیش چشم خواننده ترسیم گردد و برای اثبات درستی این مطالب از نظرات بزرگان دین و کتب آنها سود بردیم.

ششم اینکه مطالب مربوط به حیات پس از مرگ را در چهار آئین دیگر یعنی آئین: یهود، مسیح، زرتشت و بودا از روی مصادر اصلی و معتبر خودشان منعکس نمودیم تا میزان مشابهت آنها با دین اسلام در این موضوع مشخص گردد.

هفتم اینکه سعی نمودیم تمام عناوین مطرح شده در روایات را که مربوط به این موضوع می گردد بطور مشخص و جدای از یکدیگر بررسی نمائیم ، لذا کمتر موضوعی در این باب می باشد که تحت تحت یکی از عناوین این پایان نامه بررسی نشده باشد .

هشتم اینکه این پایان نامه حرکت کوچکی در راه علم و حقایق دینی می باشد و نواقص آن ناشی از قله علمی این جانب بوده و امیدواریم در آینده کمبودهای آن رفع گردد و حیات پرزخی با سیمائی روشن و صحیح به جهان امروز معرفی گردد .

